

LAKIALOITE 3/2006 vp

Laki sairausvakuutuslain ja lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 2 ja 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteessa ehdotetaan sairausvakuutuslakia (1224/2004) muutettavaksi siten, että perhehoitolain (312/1992) mukaisen toimeksiantosopimuksen perusteella kodissaan alle yksivuotiaalle lapselle perhehoitoa antavalle henkilölle annetaan oikeus vanhempainpäivärahaan. Lakia lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta (1128/1996) ehdotetaan muutettavaksi siten, että alle 3-vuotiaasta sijoitettua lasta hoitavalle perhehoitajalle annetaan oikeus kotihoidon tukeen.

Aloitteen tavoitteena on perhehoitoa antavien sijaisvanhempien asemaa parantamalla vähentää laitoshuollossa olevien lasten määrää ja antaa nykyistä paremmat taloudelliset mahdollisuudet sijaisvanhemmalle ja alle 3-vuotiaalle lapselle muodostaa turvallinen kiintymyssuhde kotihoidossa. Tämän aloitteen toteuttaminen vähentää yhteiskunnalle aiheutuvia kokonaiskustannuksia laitoshuollon vähentyessä.

PERUSTELUT

Lähes 15 000 suomalaista lasta kasvaa kodin ulkopuolelle sijoitettuina. Sijoitettujen lasten määrä on kasvanut seitsemässä vuodessa neljänneksen, ja sijaishuollon tarve kasvaa yhä. Yhä useammin, ja Suomessa useammin kuin muissa Pohjoismaissa, sijoituspaikkana on laitos. Kodin ulkopuolella asuvista lapsista ja nuorista vain kolmasosa kasvaa sijaisperheessä.

Perhehoito on henkilön hoidon, kasvatuksen tai muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen oman kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa. Hoitomuodon tavoitteena on tarjota mahdollisuus perheenomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hoidettavan

perusturvallisuutta ja sosiaalista kehitystä. Perhehoitoon sijoitetaan yleensä nuorimmat sijoitusta tarvitsevat, ja monet lapset kasvavat sijaisperheissään vauvasta aikuisiksi asti. Perhehoitoa koskevat säännökset sisältyvät sosiaalihuoltolain (710/1982) 25—26 a §:ään ja perhehoitajalakiin (312/1992). Perhehoitoa annetaan lähinnä perhehoitajalain tarkoittaman toimeksiantosopimuksen perusteella tai ostopalveluperiaatteella. Toimeksiantosopimussuhteinen perhehoito perustuu sosiaalilautakunnan ja sijaisvanhempien väliseen sopimukseen. Ostopalvelutilanteissa kunta sopii perhehoidon järjestämisestä ns. ammatillisessa perhekodissa, jossa yleen-

sä sosiaali- tai terveydenhuollon ammatillisen koulutuksen saanut pariskunta hoitaa päätoimisesti 4–7 perhekotiin sijoitettua lasta. Ammatilliset perhekodit toimivat lääninhallituksen myöntämällä toimiluvalla hoitovuorokausimaksuperiaatteella.

Sijaisperheistä on pulaa, ja samaan aikaan yhä pienempien lasten tarve pitkäaikaiseen perheenomaiseen hoitoon on kasvanut. Sijaisvanhemmat ovat keskimäärin 50-vuotiaita. Noin kolmannes perhehoitajista jääkin eläkkeelle seuraavien viiden vuoden aikana. Sijaisperheitä tarvitaan pikaisesti lisää, ja niiden saaminen on mahdollista vain parantamalla vaativaa hoitotyötä tekevien sijaisvanhempien asemaa, arvostusta ja palkkaa. Vain perhehoidossa voidaan lapselle antaa malli perhe-elämästä.

On arvioitu, että laitoshoidon maksaa kolmessa päivässä saman verran kuin perhehoito kuukaudessa. Kunta maksaa perhehoitajalle toimeksiantosopimuksen perusteella hoitopalkkiota 242–725 euroa kuukaudessa ja korvausta lapsesta aiheutuvista kuluista. Perhehoitajan keskimääräinen kuukausiansio oli vuonna 2004 noin 565 euroa. Perhehoitajat ovat edelleen keskenään eriarvoisessa asemassa saamansa palkkion ja kulukorvausten suhteen, sillä kunnat arvioivat vapaasti hoidon vaativuuden ja vähentävät palkkiota esimerkiksi hoitajan kodin ulkopuolella suorittaman työn perusteella. Suomessa perhehoitajien palkkiot alittavat pohjoismaisen tason. Muissa Pohjoismaissa perhehoitoa on määrätietoisesti tuettu ja siten on pystytty lisäämään tämän tärkeän kasvatustyön tarjoajia.

Vanhempainpäiväraha ja kotihoidon tuki

Perhehoitajat ovat viestineet, että lapset ovat moniongelmaisempia ja sairaampia eli voivat sijoitettaessa nykyisin huomattavasti huonommin kuin muutamia vuosia sitten. Sijoitetut lapset tarvitsevat tavallista enemmän huomiota, suojelua, hoivaa ja turvallisia olosuhteita, eikä etenkin pienimpien lasten kohdalla ole mahdollista toimia perhehoitajana vastuullisesti ja käydä samalla työssä kodin ulkopuolella. Yhteiskunnan sijaisvanhemmalle maksaman taloudellisen korvauksen tulee olla sen suuruinen, että vanhem-

malla on varaa jäädä kotiin hoitamaan alle 3-vuotiaista sijoituslasta. Jos lapsi joutuu päivähoitoon liian varhain, se vaikeuttaa turvallisen kiintymyssuhteen luomista.

Sijaisvanhemmalla, jonka taloudessa lapsi vakituisesti asuu, on oikeus hoitovapaaseen, osittaiseen hoitovapaaseen sekä tilapäiseen hoitovapaaseen samalla tavoin kuin lapsen kanssa samassa taloudessa asuvalla biologisella tai adoptiovanhemmalla. Oikeutta sairausvakuutuslain mukaiseen, palkkatuloja korvaavaan vanhempainpäivärahaan ja työsopimuslain mukaiseen äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaaseen ei ole eikä myöskään oikeutta kotihoidontukeen. Jäädessään kotiin hoitamaan lasta sijaisvanhempi menettää palkan lisäksi usein työsuhteisiin liittyvät etuudet, kuten lomaoikeuden, määrävuosilisät ja eläkekertymän kyseiseltä ajalta. Hoitopalkkion ja kulukorvauksen ei voida katsoa korvaavan sijaisvanhemman kotiin jäämistä. Perhehoitajat kantavat yhteiskunnallista vastuuta lapsista, jotka tarvitsevat hoitoa oman biologisen perheensä ulkopuolella. Vaikka perhehoito tapahtuu vapaaehtoisuuden pohjalta, taloudellisen vastuun tulee nykyistä selkeämmin olla yhteisesti jaettu.

Vanhempainvapaa on tarkoitettu lapsen hoitamista ja vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhteen muodostamista varten. Sijaisäiti ei ole synnyttänyt, mutta vauvaikäisen lapsen sijaisvanhemman tehtävä ei hoitotyön osalta poikkea biologisen vanhemman tehtävästä muutoin kuin imetyksen kohdalla. Hyvän hoito- ja kiintymyssuhteen muodostumista tulisi tukea riippumatta hoitavan aikuisen ja vauvan juridisesta suhteesta. Perhehoitajalle tulisi antaa oikeus biologisten perheiden vanhempainpäivärahaa kautta vastaavaan ajanjaksoon eli 263 päivään, noin 10 kuukauteen.

Laissa kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta perhehoito rinnastetaan laitoshoidoon. Lain 19 §:n mukaan tukea ei makseta jatkuvassa laitoshoidossa tai siihen verrattavassa hoidossa olevasta lapsesta siltä ajalta, jonka hoito kestää yli kolme kuukautta. Lastensuojelulain (683/1983) perusteella huostaan otetun lapsen osalta tuen maksaminen lakkaa, kun lapsen hoi-

to ja kasvatus on järjestetty kodin ulkopuolella. Esimerkiksi Helsingin kaupunki on päättänyt tukea alle kolmivuotiaiden kotihoitoa kaksinkertaistamalla tähän ikäryhmään kuuluvien sijaislasten hoitopalkkion edellyttäen, että lapsi hoidetaan kotona eikä päivähoidossa. Tällainen ratkaisu on edullisempi kuin päiväkotipaikan järjestäminen, etenkin kun useat sijoituslapset oli-

sivat päiväkodissa ns. erityislapsia. Kotihoidon tuki tulee laajentaa koskemaan alle 3-vuotiaista hoitavia perhehoitajia.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä joulukuuta 2004 annetun sairausvakuutuslain (1224/2004) 9 luvun 8 §:n 4 momentti sekä
lisätään 9 luvun 1 §:ään uusi 4 momentti ja lukuun uusi 12 a § seuraavasti:

9 luku

Vanhempainpäivärahat

1 §

Oikeus vanhempainpäivärahaan

Vanhempainpäivärahaa koskevia säännöksiä sovelletaan myös vakuutettuun, joka antaa perhehoitajalain (312/1992) 1 §:n mukaisen toimeksiantosopimussuhteen perusteella perhehoitoa, ja vakuutettuun, joka on avioliitossa hoitoa antavan henkilön kanssa eikä asu välien rikkoutumisen vuoksi hänestä erillään.

8 §

Vanhempainraha

Vanhempainrahaan ei ole oikeutta, jos lapsi on otettu lastensuojelulain (683/1983) mukaisesti huostaan. Vanhempainrahaa maksetaan kuitenkin sellaiselle lapsen äidille tai isälle, joka huostaanotosta huolimatta osallistuu edelleen lapsen hoitoon, sekä perhehoitajalaissa tarkoite-

tulle perhehoitajalle, jonka hoitoon huostaan otettu lapsi on sijoitettu.

12 a §

Perhehoitajan vanhempainraha ja isyysraha sekä vanhempainrahakausi

Perhehoitajan vanhempainrahaan ja osittaiseen vanhempainrahaan on oikeus vakuutetulla, joka on ottanut hoitoonsa vuotta nuoremman lapsen edellyttäen, että hän osallistuu lapsen hoitoon eikä ole ansiotyössä tai muussa omassa työssä lukuun ottamatta omassa kotitaloudessa suoritettavaa työtä.

Perhehoitoa antavan perheen vanhempainrahaan oikeutetulla isällä on oikeus isyysrahaan siten kuin 6 ja 7 §:ssä säädetään.

Perhehoitajalle maksetaan vanhempainrahaa tai osittaista vanhempainrahaa ajalta, jonka lapsen hoito jatkuu, kunnes lapsen saapumisesta perheeseen on kulunut 234 arkipäivää. Vanhempainrahakautta pidennetään siten kuin 10 §:n 3 momentissa säädetään, jos samalla kertaa on otettu hoidettavaksi useampia vuotta nuorempia lapsia.

Jos perhehoitajan vanhempainrahakaudella alkaa oikeus uuteen äitiys- tai vanhempainrahaan taikka perhehoitajan vanhempainrahaan, edellisen vanhempainrahan maksaminen päät-

tyy uuden äitiys- tai vanhempainrahakauden tai perhehoitajan vanhempainrahakauden alkaessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 2 ja 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta 20 päivänä joulukuuta 1996 annetun lain (1128/1996) 19 § sekä
lisätään 2 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

2 §

Määritelmät

Vanhempaan ja muuhun huoltajaan rinnastetaan perhehoitaja, joka antaa perhehoitajalain (312/1992) 1 §:n mukaisen toimeksiantosopimussuhteen perusteella perhehoitoa.

19 §

Maksaminen laitos- ja perhehoidon aikana

Tukea ei makseta lapsen huoltajalle jatkuvas-
sa laitoshoidossa tai siihen verrattavassa hoidos-

sa olevasta lapsesta siltä ajalta, jonka hoito kestää yli kolme kuukautta. Laitoshoidolla tai siihen verrattavalla hoidolla tarkoitetaan elatuksen sisältävää kunnan tai kuntayhtymän järjestämää sairaala- tai laitoshoidoa tai muuta kuin perhehoitajalain perusteella annettavaa perhehoitoa. Lastensuojelulain (683/1983) perusteella huostanotetun lapsen osalta tuen maksaminen lasta ennen huostaanottoa hoitaneelle vanhemmalle tai muulle huoltajalle lakkaa, kun lapsen hoito ja kasvatus on järjestetty kodin ulkopuolella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 16 päivänä helmikuuta 2006

Päivi Räsänen /kd
Kari Kärkkäinen /kd
Leena Rauhala /kd

Toimi Kankaanniemi /kd
Sari Essayah /kd